

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Prima pars quæsitæ resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

ARTICULUS V.

*An & quomodo ex metu facta, sint mixta
ex voluntario & involuntario?*

S. I.

Prima pars quasi resolvitur.

Dico primò: Quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involuntario. 94

Ita Divus Thomas hic articulo sexto, ubi hanc conclusionem probat tum ex Philosopho, & Niseno, qui ea quæ per metum aguntur, appellant mixta ex voluntario & involuntario: tum etiam quia ea quæ per metum aguntur, secundum se non sunt voluntaria, imò sunt involuntaria, sed fiunt voluntaria ex metu, ad vitandum scilicet malum quod timetur: v.g. mercator absolutè, & absque periculo tempestatis, nolle projicere merces in mare; tempore tamen tempestatis, ad fugiendam mortem quæ timetur, vult eas projicere, & de facto projicit in mare: Ergo quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involuntario.

C Adde quod in objecto actus ex metu facti, repertiuntur ratio mali & ratio boni, insufficientes ad causandum nolitionem & volitionem, quæ sunt principia voluntarii & involuntarii: verbi gratia, in hoc quod est projicere merces in mare, est ratio mali, ut patet, cum ex hoc mercator maximum damnum incurrat; & ratio boni, cum assumatur ut medium ad conservandam vitam, seu ad evadendum mortis periculum.

D Verùm ut hæc conclusio magis declaretur, & quædam instantiæ, quæ fieri possent in contrarium, diluantur. Observandum est primò, quòd cum dicimus metum causare actum mixtum ex voluntario & involuntario, non sic intelligendum est, quasi ipse metus causet in actu utramque rationem; hoc enim impossibile est, cum rationes oppositæ non possint provenire ab eodem principio; sed in tantum dicitur metus causare involuntarium, in quantum causat actum in quo involuntarium reperitur, causatum tamen ex amore ad illam rem quæ propter metum postponitur. Sicut si dicamus, quòd anima, vel virtus motiva animalis, causat metum mixtum ex naturali & violento, non est sensus, quòd potentia motiva, vel anima causet in tali motu rationem violenti (hæc enim ratio desumitur per ordinem ad corpus grave, cui progressivus vel volatilis motus violentus est) sed significatur quòd illa causat motum, in quo utraque ratio reperitur; naturalis scilicet (ut patet cum à principio intrinseco, nempe ab anima & virtute motiva procedat ipse motus) & violenti, per ordinem ad gravitatem corporis.

E Notandum est secundo, quòd metus dupliciter potest se habere ad actionem, causaliter scilicet, & concomitanter: Tunc se habet causaliter, quando est vera causa talis actus, ita ut ex metu moveatur homo ad sic operandum, ut cum quis ex metu mortis offert pecunias latroni, vel projicit merces in mare: Tunc autem se habet merè concomitanter, quando reperitur simul cum actione, sed non est causa impellens & movens ad illam; sicut Martyres cum metu mor-

A aliud est quàm potentia obedientialis passiva, quæ naturaliter inest cuilibet enti creato, quæ tale est, ad recipiendum à Deo quicquid absolutè non repugnat, ut docet D. Thomas loco supra laudato. Quare fictitia & imaginaria est virtus illa activa, quam ponit Valquez in corpore superiori respectu inferioris, similis virtuti activæ quæ ferrum à magnete trahitur; nam vel talis virtus tribuitur rebus, solum quando imminet vacuum; & hoc est ridiculum, quia natura rebus providit de omnibus necessariis ad consistentiam universi: vel continuè inest rebus; & sic non solum quando imminet vacuum, traherentur solum corpora gravia, sed semper & continuè, sicut magnes semper attrahit ferrum.

B Collige secundo cum D. Thoma hic artic. 5. violentiam causare involuntarium simpliciter: quia violentia directè opponitur voluntario, eum violentum sit ab extrinseco, voluntarium vero ab intrinseco. Unde si reluctanti femina prævalidus aliquis stuprum inferat, nihil ex eo quòd patietur, ad eam noxæ pertinebit, uti Deuter. 22. sancitum legimus. Ita Christianas feminas, quæ per Gothicam irruptionem, Romæ captæ, vim à Barbaris perpeffæ fuerant, solatur Augustinus lib. 1. de Civit. cap. 17. quòd inconcusse ac stabili permanente virtute, quidquid aliis de corpore vel in corpore fecerit, quòd sine peccato proprio non valeat evitari, præter culpam sit patienti.

C Dices: Virgo dum à juvene violatur, tenente ejus voluntate, violentiam patitur, etiam si exteriùs non resistat, vel non resistat quantum potest: & tamen ille actus non est involuntarius, cum in eo casu virgo mortaliter peccet, non resistendo, vel non resistendo quantum potest: Ergo violentia non causat semper involuntarium simpliciter.

D Respondeo negando Antecedens quoad secundam partem: Quando enim virgo non resistit, vel non resistit quantum potest & debet, iudicatur & interpretatur de consensu consentire oppressioni, cum non adhibeat mediâ quæ potest ad illam evitandam: Unde ille actus non est violentus, sed voluntarius simpliciter, & involuntarius tantum secundum quid.

E Sed quæres, quænam mediâ externa teneatur apponere virgo ad resistendum oppressioni, ut inde dignosci possit, quandonam oppressio sit ipsi voluntaria interpretativè & indirectè, si tali mediâ non adhibeat?

Respondeo cum distinctione: si enim virgo non timeat se periculum consentiendi, & aliunde grave damnum vitæ vel honoris metuit, si clamet, vel aggressorem occidere tentet, non tenetur clamare, vel aggressorem interficere, (quamvis licitè utrumque possit, eò quòd id præsertim in sui defensionem) quia tunc resistere aggressori est præceptum affirmativum, quòd non obligat pro semper, nec cum tanto periculo: si vero credit probabiliter se esse expositam periculo consentiendi, tenetur omnibus modis, etiam cum vitæ aut famæ dispendio, resistere, clamando, & aggressorem occidere tentando: quia præceptum negativum de non consentiendi alicui illicito, obligat semper, & ad semper: unde tandem concludendum est cum Curiele, quòd quia raro contingit, ut in tali casu non immineat periculum consentiendi, debent tunc virgines omnibus modis resistere, & ita semper ipsis consentiendum est.

mortis fidem constabantur, non tamen ex metu, sed ex Dei amore & obedientia. Quæ sunt primo modo, dicuntur fieri ex metu, vel per metum; istæ enim particula *ex* & *per* causalitatem denotant; quæ verò sunt secundo modo, dicuntur fieri cum metu, sed non ex metu, vel propter metum; particula enim *cum* solam concomitantiam & simultatem designat, non verò influxum & causalitatem. Quando ergo dicimus, ea quæ sunt ex metu esse mixta ex voluntario & involuntario, non loquimur de metu concomitante tantum (hic enim, ut diximus, non influit in actionem) sed de metu qui est vera causa actionis, & qui in illam influit, non quidem physice & efficienter, sed moraliter & objective, quatenus mediante propositione objecti terribilis, verbi gratia, mortis, seu naufragii, movet voluntatem ad sic operandum: in quo differt metus à violentia; nam violentia, seu vis extrinsecus illata, efficit ipsam actionem, voluntate renitente; metus verò non efficit sine voluntate, sed movet duntaxat voluntatem ut agat.

27 Denique advertendum est quòd metus dupliciter potest esse causa alicujus actionis, uno modo partialiter, alio modo totaliter; tunc est causa partialis alicujus actionis, quando concurrat ut impellens & adjuvans ad illam simul cum aliis, propter quod, etiam cessante metu, fiet actio: tunc verò est causa totalis, quando solus metus causat actionem, atque adeò cessante metu actio non fiet, quia præcisè fit propter metum, verbi gratia, incurritur ab aliquo sicario gravis metus mulieri inhonestæ, & mulieri honestæ, ut coeant secum, ex quo utraque consentit fornicationi; talis metus respectu mulieris fornicariæ causa est illius actus, sed non totalis, eò quòd talis mulier, cessante etiam illa causa, quia fornicaria est, coiret cum illo: sed respectu mulieris honestæ, & quæ aliàs cessante metu non consentiret, metus est tota causa quare consentit. Nostra ergo conclusio intelligenda est de metu, qui est causa totalis actionis, seu totale motivum aliquid operandi; non verò de metu qui est causa duntaxat partialis, seu partiale motivum: hic enim non causat actum mixtum ex voluntario & involuntario, bene tamen alter, ut patet in exemplo adducto: Fornicatio enim in prima muliere censetur omnino voluntaria, eò quòd non omnino procedat ex metu; in secunda verò est mixta ex voluntario & involuntario, quia metus est causa totalis actus. Unde si quis partim ex timore gehennæ partim ex ipsa honestate operis, vel ex affectu charitatis, legem Dei observet, talis observantia non esset mixta ex voluntario & involuntario; bene tamen, si ex solo timore illam servaret, modo statim explicando.

28 Objicitur ergo contra nostram conclusionem difficile argumentum. Quando quis metu pernatum in inferni legem observat, talis observatio nihil habet involuntarii aut displicentiæ, aliàs esset mala & vitiosa, quod repugnat Tridentino sessione sexta, canone octavo, & sessione decima quarta, capite quarto. Ergo quæ sunt ex metu, non sunt mixta ex voluntario & involuntario.

29 Mirum est quantum hoc argumentum Theologos torqueat, & in quam varios dicendi modos eos influat: superfluum esset eos referre & impugnat, satis erit legitimam solutionem tradere. Dicendum est igitur, in observatione

legis factæ ex solo metu gehennæ, esse aliquid involuntarium & displicentem, & in hominum morem illum non esse malum, nec vitiosum, ut definit Tridentinum locis citatis. Pro quo nota, in prædictæ legis observatione posse considerari, vel actionem quæ præcipitur, materialiter & in esse rei, vel rationem formalem præcepti, quæ importat applicationem divinæ legis ad illam; hoc secundo modo semper est illicitum ejus displicentia, quia divina lex nihil habet mali, ratione cujus posse licite respici: primo vero modo potest esse licita: quia res præcepta potest afferre aliquid laboris & fastidii, quòd secundum se consideratum, non habito respectu ad legem divinam, potest licite displicentiam terminare: ut patet in dolore & tristitia quam Christus habuit in hortu olivarum, non quidem de observatione præcepti moriendi, sed a præcepto imposito, sed de difficultate & molestia operis sibi præcepti, secundum se & præcisè sumpta. Unde tantum abest quòd talis displicentia observationis præcepti, reddat illam peccaminosam aut vitiosam, quin potius soleat meritiim augere: nam quo major est repugnancia ad opus præceptum, propter ejus difficultatem & laborem, eò major virtus & meritum splendet in exequendo illud, & superando prædictam difficultatem.

C Secundo dici potest, metum non semper causare involuntarium secundum quid, sed solum quando objectum est malum secundum se sumptum, & non tantum ut hic & nunc consideratum: sicut projicere merces est bonum mercatori, ex suppositione solum quòd sit tempestas, & imminuat vitæ periculum, sed abilitando à tali circumstantia est malum; & ideo voluntas non vult eas projicere sub hac consideratione. Cæterum quando objectum non est malum secundum se, sed absolute bonum, voluntas non potest habere actum voluntatis circa ipsum. Et hoc reperitur in casu argumenti, nimirum observatio mandatorum est per se bona, & nullo modo mala, etiam abstrahendo à periculo gehennæ inferni; & ideo observatio facta ex timore, non est involuntaria secundum quid.

D Quæres, an ad hoc ut ea quæ per metum aguntur, sint mixta ex voluntario & involuntario, requiratur aliquis actus conditionatus, qui sit nolitio inefficax illius medi, quòd hic & nunc eligitur ad vitandum majus malum quòd timeretur; g an ad hoc ut projectio mercium sit mixta ex voluntario & involuntario, necessarius sit actus conditionatus & inefficax, quòd mercator nolle projicere merces, si non immineret periculum vitæ?

E Respondeo affirmative, quicquid in contrarium dicat Coriel hic dubio 1. paragrapho 2. asserens projectionem mercium denominantur voluntariam secundum quid ab amore mercium: atque adeo non esse necessarium actum illum conditionatum, qui sit nolitio projectiendi merces secundum se prædictas.

Probatur breviter: Nam sicut projectio mercium remouet tantum & radicaliter redditur voluntaria simpliciter per actum, quòd mercator vult vitare naufragium, formaliter vero & proximè per volitionem efficacem projectiendi illas, ex priori actu causatam sita amor, seu volitio conservandi merces secundum se consideratas, potest quidem remouere & radicaliter reddere eandem projectionem secundum quid involuntariam.

voluntariam, sed non formaliter & proximè: Ergo ponendus est alius actus, ex amore mercium ortum habens, qui tribuat proximè talem denominationem. Consequentia patet, Antecedens probatur. Quia universaliter volitio finis denominat tantum ipsum finem formaliter volitum; media verò radicaliter tantum & remotè; unde oportet ponere aliquem actum qui directè tendens in ipsa, denominet illa proximè & formaliter volita, seu voluntaria: Atqui fugere projectionem mercium, est medium in ordine ad possessionem & conservationem illarum; sicut projicere illas est medium ad conservandam vitam: Quemadmodum ergo ex amore vitæ oritur volitio absoluta & efficax projiciendi merces, ita ex amore mercium nascitur actus, quò mercator vellet, si esset possibile, eas conservare. Sicut Christus volebat vivere, si hoc esset possibile juxta Patris voluntatem: sed quia sciebat Patrem velle & præcipere mortem, absolute volebat mori.

Dices, Non est necesse in violento, quòd concurrat duplex actus, ut aliquid sit mixtum ex violento & naturali: Ergo neque in metu, ut res sit mixta ex voluntario & involuntario. Consequentia patet à paritate rationis: metus enim quædam violentia moralis est; unde qui allegant se fecisse aliquid ex gravi metu, violentiam allegant. Antecedens probatur in motu progressivo animalis, ubi elevatio pedis est violenta illi corpori in quantum gravi, & est naturalis eidem ut viventi; & tamen non est ibi duplex actus vel motus, sed unus tantum quò animal movetur: Ergo ut aliquid sit mixtum ex violento & naturali, non requiritur duplex actus.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, quia violentum non invenitur in actibus elicitis & internis voluntatis, ut vidimus articulo præcedenti, sed in actu externo & imperato, atque ad eò executivo voluntatis: non potest autem in actu executivo inveniri duplex motus, unus absolutus, alter conditio natus; quia cum sit motus in executione, omnino absolutus est: & hac ratione etiam in actione exteriori facta ex metu non datur duplex actus, sed tantum unus: verbi gratia, in ipsa projectione mercium, unus tantum motus datur, non duplex; unus ad projiciendum, alter ad non projiciendum. Voluntarium autem, & involuntarium, non solum in actibus externis & à voluntate imperatis, sed etiam præcipue in internis & elicitis reperiuntur; unde in metu non repugnat dari duplicem actum elicitem & internum, quò voluntas efficaciter & inefficaciter ad idem objectum diversimodè consideratum terminetur.

Dices rursus: Vel ille actus à quo projectio mercium denominatur involuntaria secundum quid, est conditio natus ex parte objecti, vel ex parte actus? Si ex parte actus, nondum datur de facto, sed dabitur si ponatur conditio: si ex parte objecti; talis actus est absolutus ex parte voluntatis, & sic projectio mercium erit absolute voluntaria & absolute involuntaria, quòd implicat.

Respondeo, actum illum esse conditionatum solum ex parte objecti, & absolutum ex parte potentia. Ad probationem in contrarium dicendum est, quòd licet repugnet projectionem mercium esse absolute voluntariam, & absolute involuntariam, si ly absolute usurpetur pro-

fectè seu efficaciter, non tamen si accipiat pro actu absoluto quidem ex parte potentia, sed imperfecto & efficaci: quamvis autem asseramus illam volitionem projiciendi merces esse in ipsa absolutam, & conditionatam solum ex parte objecti, non tamen ponimus esse efficacem.

Instat Curiel, & ait esse valde difficile, & fortè improbable, quòd ille qui videt periculum submerisionis præsens, & judicat non posse vitari, nisi projiciendo merces, & propterea efficaciter vult illas projicere, & de facto projicit, eodem tempore hunc actum inefficacem eliciat; nolo projicere merces si tempestas non detur, vel si non adsit vitæ periculum; Ergo talis actus admittendus non est.

Respondeo, negando Antecedens: Nam etiam Deus videns quendam hominem reprobum infallibiliter esse damnandum, & consequenter habens actum quo vult efficaciter ipsi denegare gloriam; simul tamen habet voluntatem antecedentem & inefficacem de ipsius salute, absolute & secundum se, seu præcisè circumstantiis, consideratà, ut in tractatu de voluntate Dei fusè ostendimus. Est tamen hæc differentia inter hoc exemplum, & nostrum propositum, quòd in Deo, ratione infinitatis, idem actus qui est volitio efficax denegandi gloriam reprobò, est volitio conditionata ex parte objecti ipsam salvandi, in nostro autem proposito debent poni duo actus distincti.

§. II.

Alia difficultas expeditur.

Dico secundò: Quæ ex metu fiunt, sunt voluntaria simpliciter, & involuntaria tantum secundum quid.

Ita Divus Thomas, hic articulo sexto, ubi sic dicitur, Illud quòd est voluntarium hic & nunc ponderatis omnibus circumstantiis, & involuntarium solum secundum se, abstrahendo à circumstantiis, est voluntarium simpliciter, & involuntarium secundum quid: Sed opus factum ex metu est voluntarium hic & nunc, ponderatis circumstantiis, & involuntarium consideratum secundum se: Ergo est voluntarium simpliciter, & involuntarium tantum secundum quid. Minor patet in exemplo supra adducto projectionis mercium. Major autem probatur ex discrimine quòd omnes admittunt inter intellectum & voluntatem, & inter objectum utriusque: nam intellectus trahit ad se res præcisè quantum ad quidditatem, & objectum ipsius est quidditas rei materialis, abstrahendo ab omnibus conditionibus individuantibus: At verò voluntas tendit ad res ut sunt in se, & objectum ejus est res ipsa involuta suis omnibus conditionibus, & ut est hic & nunc.

Confirmatur: Quòd est volitum efficaciter & absolute, nolitum verò inefficaciter & conditionatè solum, est voluntarium simpliciter, & involuntarium secundum quid: At opus factum ex metu, est volitum efficaciter & absolute, & nolitum inefficaciter solum & conditionatè, ut patet ex supra dictis: Ergo est voluntarium simpliciter, & involuntarium tantum secundum quid. Unde quando sanctus Thomas secunda secundæ quaestione centesima quadragesima secunda, articulo tertio docet id quòd fit ex metu,

O sim-

